

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.п.н. Дора Левтерова – Гаджалова,
ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование **1. Педагогически науки**
професионално направление **1.2. Педагогика**
докторска програма **Специална педагогика**

Автор: *Мария Димитриос Харталами*

Тема: *Обучителни стратегии при високо функциониращи ученици от аутистичния спектър*

Научен ръководител: *доц. д-р Неда Златинова Балканска,*
СУ „Св. Климент Охридски“

1. Актуалност на тематиката

Дисертационния труд се отличава с актуалност. Учениците с разстройства от аутистичния спектър в приобщаващото образование са в училищното пространство и често за тях учителите срещат затруднения в процеса на тяхното обучение. Всеки емпиричен резултат за успешни стратегии за обучение допринася за ефективното приобщаване и социално включване. Използването на термина „високо функциониращи ученици от аутистичния спектър“ не е разпознаваема диагноза по класификационните системи DSM-5 или ICD-10. В същото време, като високо функциониращи ученици от аутистичния спектър се определят учениците, които притежават визираното разстройство и имат интелектуално ниво на развитие над 70 единици или по-високо, но не могат да експресират дефицит и конфузии в комуникацията, емоционалното разпознаване и социалните интеракции. За учителския и фамилия контекст е сложен както избора, така и използването на обучителни стратегии както по отношение на учебното съдържание, така и по отношение на научаването на информация, свързана с житейското функциониране.

2. Познаване на проблема

Докторантката познава проблематиката както в теоретичен, така и в приложен аспект. Този факт е видим първо от теоретичната част на дисертационната разработка. Харталами интерпретира характеристиките на високо функциониращите ученици от аутистичния спектър, внася анализ на диференциалните диагнози, етиология, терапии и интервенции. Специален фокус е поставен на съществуващите обучителни стратегии. Отделено е внимание на способностите на високо функциониращите ученици от аутистичния спектър да реализират различни видове игри, да комуникират и да извеждат социализиращи модели. Докторантката се справя с вещина с този анализ.

На втори план, в приложно отношение, познаването на проблематиката е видно от проведените емпирични изследвания и интерпретацията на получените резултати от изследванията.

3. Методика на изследването

Целта и задачите на изследването са поставени ясно и коректно.

Респондентите в емпиричното изследване са 42 високо функциониращи ученици от аутистичния спектър на възраст от 7 до 12 години, като се внася аргументация на избора на възрастовата група. Участниците са разделени в две групи: контролна и експериментална, като са прецизирани по възраст и пол.

Поставени са две хипотези, логично произтичащи от теоретичния анализ и търсения на докторантката. Самото изследване е проведено в два периода: октомври - декември 2016 и февруари - април 2017 година, като е обяснен избора на конкретните месеци за провеждане на емпиричното изследване.

В методиката на изследване се включват:

- наблюдение,
- обучителни стратегии за високо-функциониращи ученици от аутистичния спектър,
- тестове за социални умения, комуникативни умения и академични постижения,
- методи за статистически анализ.

За структуриране на обучителните стратегии са изборни три базисни области

за влияние и приложение на стратегиите:

- в учебните часове: по гръцки език,
- в учебните часове и в извънучилищни дейности: физическо възпитание,

- извънучилищни дейности: танцова терапия, която включва танц /предимно за момчета/ и балет /предимно за момичета/.

Статистическата обработка на данните се осъществява SPSS версия 20.0, t-тест, ANOVA, хи-квадрат и други методи.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд притежава ясна и коректна архитектура, разработена на 194 страници, от които 133 страници основен текст и приложения с използваните тестове и дейности по дни, седмици и месеци. Разработката е структурирана в 3 глави, заключение, библиография с 194 източника на английски език и приложения с използваните въпросници.

В първата глава се презентират характеристиките на високо функциониращите ученици от аутистичния спектър, като се интерпретират дефиниции и класификация на разстройствата от аутистичния спектър съотнесени към високо функциониращи модели, концепциите за това съотнасяне, етиология, разпространение, диагнози, терапии и интервенционни методи. Анализирани са обучителните стратегии през призмата на насочеността на дисертационния труд.

Втората глава е посветена на дизайна на изследване. Прецизно и аргументирано са уточнени целта, задачите и хипотезите на изследването. Представена е методологията на емпиричното изследване и конкретните тестове и методи. Обучителните стратегии са изведени ясно и конкретно.

В третата глава се извежда анализа на резултатите от проведено емпирично изследване. Изяснени са критериите за количествения и на качествения анализ на получените резултати. Прави впечатление, отличното представяне на резултатите за социалните и комуникативните умения, и академичните постижения съобразно посочените критерии и индикатори и онагледяването им с таблици и диаграми. В обособена част е направена дискусията по получените резултати. Акцент в дискусията е поставен на констатацията, че социалните умения корелират както с комуникативните умения, така и с академичните постижения.

В заключението са изведени констатации за поставените хипотези и са изведени препоръки към учителите и специалисти, които работят с високо функциониращи ученици от аутистичния спектър.

5. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторантката има три публикации по тематиката на дисертационния труд.

Авторският принос на Харталами е в контекста на научно-приложното пространство. Приносите от дисертационния труд на Харталами са свързани с обогатяване на теорията и практиката на приобщаващото образование за високо функциониращи ученици от аутистичния спектър. Напълно приемам посочените приноси от Харталами:

„1. Направен е обширен теоретичен преглед и анализ по темата на изследването, придружен със съответните заключения и обобщения.

2. Приложението на обучителни стратегии, разработени въз основа на Терапия за танцово движение при ученици с аутизъм, се осъществява за първи път в експерименталната практика.

3. Разработена е нова изследователска програма, която може да бъде прилагана от специалистите, които работят в тази област, както и за бъдещи научно-изследователски дейности.

4. Разработени са обучителни стратегии: „Обучителни стратегии при високо функциониращи ученици от аутистичния спектър на възраст между 7 и 12 години”, за подобряване на академичните постижения на учениците с аутизъм, техните умения за общуване, както и техните социалните умения.“

6. Автореферат

Авторефератът напълно отразява базисните аспекти на дисертационната разработка и получените резултати. Налице е съответствие на автореферата към дисертацията.

7. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Докторантката Харталами би било удачно да ползва за целите на дисертационното си изследване, за теоретичния анализ и научна литература от автори на български и на гръцки език. Отправената забележка не омаловажава достойнствата на дисертационния труд. Би било полезно и за теорията, и за практиката Харталами да популяризира методиката и резултатите от проведеното изследване, като ги публикува.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и показва, че докторантката Мария Харталами **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Специална педагогика като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Мария Харталами в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“.

13.05. 2019 г.

Изготвил становището:

(проф. д.п.н. Дора Левтерова - Гаджалова)